

**CSENGERI KISTÉRSÉGI
ROMA INTEGRÁCIÓS STRATÉGIA**

2012. október

Készítette: Partners Hungary Alapítvány

Bevezető

A stratégiát a Csengeri kistérségben megvalósult „Kistérségi civil szektor fejlesztése és roma integrációs stratégia a foglalkoztatás és munkahelyteremtés érdekében”(TÁMOP 5. 1. 1.-09/4-2010-0007) című pályázati program keretében készítette el a Partners Hungary Alapítvány.

A dokumentum is a pályázat címében jelzett foglalkoztatás, munkahelyteremtés feladataira fókuszál, de szerkezetében igyekszik követni a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia tematikáját. Ez azt jelenti, hogy az anyag a program során felmerült szakpolitikai területek kérdései mellett érinti az esélyegyenlőség és a nők (gender) ügy helyi tennivalóit is.

A stratégia érvényessége nem szűkül le a kistérségi roma lakosságra, megvalósítása nem a helyi romák ügye, *nem roma belső* használatra készült dokumentum. A roma integráció osztársadalmi, nemzeti ügy. Nem csak az érintettek – egyrészt az államigazgatási szervek, önkormányzatok és intézményeik, az iskolák, egészségügy, rendőrség, szociális ellátórendszer, másrészt pedig a helyi, megyei, országos roma önkormányzatok, civil szervezetek, roma közösségek – ügye és felelőssége az integráció, hanem a közvetve érdekeltké és az ügyben érintetté válóké is. Vállalkozók, polgárőrség, civil szervezetek, védőnők, egyházak, munkaügyi és kistérségi szervezetek, a szomszédságok, – és a sor folytatható – mindenkinek rövid és hosszú távú egyéni érdeke is az adott helyi feladat megoldása. Az integrációs stratégia tehát *kistérségi és/vagy járási dokumentum*.

5-10 évre vonatkozó helyi, kistérségi roma integrációs stratégia összeállítása nehéz feladat, még akkor is, ha a stratégia megfogalmazóinak az objektivitást esetleg segítő távolságtartásra lehetőségük van. Nehéz még akkor is, ha a megvalósított TÁMOP program számos olyan elemet tartalmazott, amely közvetlenül vagy közvetve is lehetőséget adott a helyi vélemények, felvetések, javaslatok, dilemmák, vagy félelmek begyűjtésére, kontrollálására. A problémát az okozza, hogy a *helyi* tervek végrehajtását döntően befolyásolhatják régiós, főleg *országos* fejlemények, döntések.

Az alábbiakban tehát számba vesszünk néhányat azok közül, amelyek véleményünk szerint a helyi stratégia végrehajtására, vagy tovább fejlesztésére hatással lehetnek:

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

- *lesz-e általános gazdasági fellendülés, amely*
- *a kistérség gazdasági helyzetének javulását eredményezi, vagy éppen*
- *növekszik az általános elszegényedés,*
- *növekszik-e a mélyszegénységben élők szembenállása, szembeállítása,*
- *erősödik-e a szegénységnek, mint állapotnak aszociáliskénti megítélése,*
- *folytatódik-e, erősödik-e a roma társadalom disztinkció nélküli meg-, illetve elítélése, a gyakori rasszista viszonyulás,*
- *kialakul-e roma együttműködés helyi, régiós, országos szinten,*
- *kialakulhat-e (a társadalmi, gazdasági helyzet javulása által is) olyan roma önértékelés, önbecsülés és önreflexió, amely nyomán a jövőképek meghatározó szerepe lesz a roma közösségek életében,*
- *sikerül-e az inkluzív iskolai oktatás, nevelés révén olyan új roma és nem roma generációknak kilépniük a helyi közösségekbe, amelyeknek megélt élménye az együttműködés és annak előnyei?*

A kistérségi stratégia végrehajtására veszélyt jelentő, az optimális megvalósítást kétségessé tevő, fent jelzett kérdések mellett egyéb tényezők is ronthatják a megfogalmazott tervek végrehajtásának eredményességét, ezekre részben a későbbiekben térünk ki.

Kistérségi helyzetkép¹

A 14 300 fős Csengeri kistérség, amely az ország 174 kistérsége közül az ötödik leghátrányosabb helyzetű, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, az Észak-Alföldi régióban található. Egyetlen városa az alig 5200 fős Csenger, amely a kistérség központja. A Csengeri kistérségben tíz község található, amelyek lélekszáma 316 fő (Szamostatárfalva) és 2771 fő (Porcsalma) között változik. **A kistérség népességének helyi becslések szerint 19 százaléka cigány.** A 18 éven aluliak teljes népességen belüli aránya 22,4 százalék; ez 3200 gyereket jelent. A 0-24 évesek közül 2280 fő kap rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt. Ez azt jelzi, hogy a gyerekes családok jelentős része alacsony jövedelmű. Csenger hátrányos helyzetét mélyíti periférikus elhelyezkedése. A régió két nagyvárosának (Debrecen, Nyíregyháza) fejlesztő hatása ide már nem ér el, vállalkozásaik nem kínálnak állásokat a helyiek számára. Ezen körülmények között nem meglepő, hogy a Csengeri kistérség munkanélküliségi rátája 2009-ben az országos átlag több mint kétszerese, 24,2%, a foglalkoztatási ráta pedig mindössze 42,8 % volt.

---

¹ Forrás1: Kistérségi Tükör MTA (2009);

Forrás2: <http://www.hrportal.hu/hr/munkanelkuliseg-a-szabolcsi-atok-20120503.html>

A kistérség tizenegy települése munkaerőpiaci szempontból közel azonos helyzetű. Jellemző nehézségek:

- a munkaerőpiac szinte teljes hiánya,
- a periféria helyzet földrajzi és gazdasági szempontból
- közlekedési nehézségek a főváros és a megyeközpont között

Porcsalmán a lakosság 29, további három községben 25 %-a 18 éven aluli gyermek. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek aránya Tyukodon kiugróan magas, 90% feletti. **A cigány népesség becsült aránya Szamostatárfalván a legmagasabb 42% és további négy településen is – Porcsalmán, Tyukodon, Szamosangyaloson és Csengerben 20% feletti.** Ugyanakkor Csengersimán és Pátyodon alig élnek romák. Szegregált lakókörnyezetben él a kistérség népességének ötöde, amely arány hat település között oszlik meg. Közülük négyben a helyiek 28-31 százaléka szegregátumban él. Korai képességgondozást biztosító szolgáltatások nincsenek. Az óvodával való ellátottság viszonylag jó, ugyanakkor négy település óvodái kifejezetten zsúfoltak. A 0-2 éves korosztály számára viszont alig vannak férőhelyek. Bölcsőde egyedül Csengerben működik, ahol a 12 férőhely szinte kizárólag a kistérségi központban élő gyerekéké. Biztos Kezdet gyerekház csak Porcsalmán van, miközben a gyerekszámok alapján erre Csengerben, Szamosangyaloson és Tyukodon nagy szükség lenne. Nyári napközi egyedül Csengerben működik. Nyári étkeztetést viszont minden önkormányzat biztosít, amely kiemelkedően fontos egy olyan térségben, ahol igen magas a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek száma. A kistérség egészében probléma az óvodák, iskolák pedagógiai munkát segítő szakemberekkel való nagyon alacsony ellátottsága, a pedagógiai szakszolgálat hiányos szolgáltatásai (nincs korai fejlesztés és gyógytestnevelés), valamint a családgondozók leterheltsége. Az iskolák megállíthatatlannak tűnő gettósodási folyamatára utal, hogy – egyetlen iskola kivételével – a cigány tanulók becsült aránya minden intézményben 30% vagy a feletti.

A Csengeri kistérségben a talán a munkanélküliség a legnagyobb, minden más területre is hatással lévő probléma. A katasztrofális munkaerőpiaci helyzetet jelzi, hogy munkanélküliségi rátája 2009-ben 24,2 százalék volt. 2008-as adatok szerint a negyedik legmagasabb munkanélküliségi mutatóval rendelkező kistérség. A megyei átlagnál (16%) is nyolc százalékponttal magasabb a munkanélküliség ebben a kistérségben. A regisztrált munkanélküliek 43%-nak legfeljebb nyolc osztályos végzettsége van (2008), amely közelítőleg megegyezik a megyei aránnyal.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2012-ben a munkanélküliek aránya 18,96% volt, miután 387 898 munkaképes embert tartottak nyilván. A

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

---

megyeszékhelyen, Nyíregyházán 9,86 százalékos volt a munkanélküliség. Húsz százalék feletti munkanélküliségi mutató februárban 112 szabolcsi településen volt. Ezen a listán szerepel a kistérségi központ, Csenger (21,05) is. A 30 százalékos munkanélküliséget meghaladó települések sorába 44 község és város tartozott. Közöttük az egyik település Tyukod 31,15%-os munkanélküliségi mutatóval. A megyében Fehérgyarmat és Csenger környékén a legnehezebb az elhelyezkedés.

A Nyíregyházaig megépült M3-as autópálya semmilyen gazdaságfejlesztő hatást nem jelent a Csengeri kistérség számára. Ráadásul közel négy órás út (227 perc) szükséges a főváros közúti eléréséhez és a megyeszékhely elérése is majdnem másfél órába (82,7 perc) telik.

A legmesszebbmenőkig indokolt volt tehát, hogy az LHH kistérségek fejlesztésére szánt TÁMOP 5. prioritás keretéből a Csengeri kistérség munkaerőpiaci helyzetének javítására tervezett program megvalósuljon. A projekt egyik alappillére a romák helyzetének javítása, melynek kapcsán a kistérségi roma stratégia összeállítására is sor került.

Forrás, módszertan

Alapvetően a pályázat végrehajtása során lezajlott programok adják a stratégia legfontosabb forrásait. Ezeket közvetlenül vagy közvetve lehet használni az anyag felépítésében: a direkt stratégiai kérdésekkel foglalkozó programok egyértelmű, közvetlen forrást jelentenek, míg a más jellegű programok utalásokkal, javaslatokra vonatkozó visszajelzésekkel, vagy feltételezésekkel kapcsolatos megerősítésekkel, esetleg annak tagadásával segítették a dokumentum összeállítását. Fontos megerősítő, visszaigazoló forrást jelentettek olyan, a kistérségre vonatkozó anyagok, amelyek stratégiai igényű tervezési, és program elemeket tartalmaztak.

A források felhasználásának technikája pedig az összegzésre, strukturálásra, a súlypontosításra, az esetleges ellentmondások feloldására, tisztázására korlátozódhatott.

Összefoglalva: a stratégia szövegszerűen a megbeszélések *során* elhangzott igények, javaslatok, tervek, valamint a megbeszélések *nyomán* megfogalmazható javaslatok és tervek strukturált rendszerében jött létre, alakult ki.

Tételszerűen felsorolva a *stratégia forrásait* a következő anyagok adták:

- *Roma Nemzetiségi Önkormányzatok (RNÖ) képzései, tréningjei*
- *RNÖ workshopok*
- *RNÖ elnökökkel, képviselőkkel folytatott megbeszélések*
- *RNÖ, polgármester megbeszélések*
- *Civil képzések, tréningek*
- *Foglalkoztatási kerekasztalok*
- *Vállalkozói megbeszélések*
- *Mini projektek, azok megbeszélései*
- *Telefonos interjúk*
- *Helyi egyházi vezetőkkel folytatott megbeszélések*
- *Minta projektek megtekintése*
- *Kistérségi Iroda munkavezetőjével folytatott megbeszélés*
- *Kistérségi dokumentumok*
- *Kistérségi pályázatok anyagai*
- *Projekt stáb megbeszélései.*

Előzmények, körülmények

1./ A körülmények, előzmények számba vételekor legelőször azt a sajnálatos tényt kell rögzíteni, hogy a roma integrációval kapcsolatban *nincs koherens, kormányzati ciklusokon átnyúló, egyes elemeiben akár már végrehajtott kormányzati program*. Léteztek már különböző kis vagy nagyobb léptékű javaslatok, programok, de ezek többnyire elhaltak, felülíródtak. Ebben közrejátszhattak új kormányzati elképzelések, víziók, módosult kormányzati struktúra vagy akár egy aktuális eseményre történő rapid reagálás, és természetesen a roma társadalom aktuális belső erőviszonyai és megosztottsága is. A jelenlegi, hazai kezdeményezés nyomán uniós feladatként született Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia, lévén alig egy éves dokumentum, még nem „bizonyíthatott”, még csak reménykeltéssel erősítheti az érintetteket.

2./ A 2010-ben megtartott települési és kisebbségi önkormányzati választások személyi változásokat is hoztak a kistérségi települések és a kisebbségi önkormányzatok vezetésében: polgármesterek, CKÖ/RNÖ tagok, vezetők cserélődtek. A települési önkormányzatok képviselő testületeibe bekerültek a radikális jobboldal képviselői is, ami a roma vélemények szerint rontotta a

kapcsolatteremtési lehetőségeket, a roma megítélést és érdekérvényesítést is. Ennek is tudható be, hogy a roma emberek a cigányellenes hangulat erősödését érzékelik, bár abban egységes a vélemény, hogy a kistérségben *általában* normálisnak mondható a romák-nem romák együttélése.

3./ A roma kisebbségi önkormányzatok általános helyzete romlott. Csökkent a normatív állami támogatás összege, a feladatalapú támogatással alapos munkát feltételezve lehet számolni. A pénzügyi keret csökkenése rontotta a testület mobilitási lehetőségeit, nehezebben juthatnak el fontos megbeszélésekre, konferenciákra, egyéb, az együttműködések, kapcsolatépítések lehetőségét hordozó programokra.

4./ A kistérségi RNÖ-k között *többszire laza, informális a kapcsolat*, részben az előbb említett ok miatt is. Néhány kisebbségi önkormányzat szorosabb kapcsolatot tart egymással, de inkább a centrális szerepet és helyet betöltő csengeri kistérségi önkormányzattal vannak informális vagy feladat alapú, aktuális érdek alapú kapcsolatban. A „Nem keresnek bennünket”² érzés és viszonyulás kedvez a befelé fordulásnak, ami szintén erősödőben van. A többiek által is említett, a romák körében szorgalmazott mentális változás szükségessége nem csak a hétköznapokban, a jövőhöz való viszonyulásban, de a kooperatív lehetőségek és kihasználásuk fontosságának felismerésében is változást hozhat. Ebben meghatározó szerepet kell játszaniuk az RNÖ-knek.

5./ Nincs *helyi, kistérségi roma civil szervezet*, ezért a helyi bázissal rendelkező országos (ernyő)szervezeteknek megnő a felelőssége, elsősorban a markánsan jelen levő Lungo Drom-nak. Különös fontosságot kap tehát az a terv, amely szerint rövidesen kistérségi, és kistérségen is átnyúló roma, illetve roma-nem roma civil szervezet megalakítása kerül napirendre.

6./ Érthető hát - a gazdasági körülmények miatt is - a roma közösségekben erősödő *bizonytalanság, kiúttalanság*, a jövőtervezés fölöslegességének érzése. Ahogy ezt egy roma kisebbségi önkormányzati tag megfogalmazta: „Ennél rosszabb ne legyen. De lesz.”

7./ A fent leírtak is közrejátszhatnak abban, hogy ebben a kistérségben – sajnos akárcsak számos másban – *nincs roma integrációs stratégia*, jóllehet fontos elemei megtalálhatók kistérségi pályázatok, fejlesztési programok anyagaiban.

---

² RNÖ képviselő válasza a kérdésre: „Miért nincs kapcsolat a többi kisebbségi önkormányzattal?”

8./ A szociális intézmények egy része a *református egyház* kezelésébe került. A valamilyen szociális ellátást várhatóan növekvő mértékben igénylő roma populáció száma miatt a roma integráció vonatkozásában megnőtt a református egyház lehetősége és felelőssége is – akárcsak a RNŐ-ké mind kapcsolatépítésben, mind pedig érdekképviselésben.

9./ A helyi *történelmi egyházaknak* informális, nem rendszeres, nem intézményesült kapcsolatuk van a kistérségi roma közösséggel, ez többnyire az alkalomszerű segélyezésben realizálódik. A hitoktatás idején még inkább aktív és élő a kapcsolat, de ez egy idő után megszakad, részben a korai gyermekvállalás miatt. Ennek ellenére mindegyik egyház utalni tud olyan személyekre, családokra, akik a gyülekezet, a vallási közösség látogatói. A görög katolikus egyház szociális ápoló, gondozó képzése nyitott a roma érdeklődők számára is. Az un. kiségyházak közül néhánynak jelentős bázisa van a kistérségi roma közösségben.

10./ A *települési önkormányzatok* a roma integrációban leginkább érintett és érdekelt, ezért az együttműködésben is a legfontosabb intézményei. Lehetőségeik – a szűkülő erőforrásaik miatt is - egyre korlátozottabbak. Gyengült a pályázati önerőt biztosítani tudó kapacitásuk, földprogramjaik magalapozásához, vagy fejlesztéséhez nem vagy nehezen jutnak földalaphoz. Az RNÖ-vel igyekeznek kapcsolatot teremteni, tartani – ugyanez vonatkozik az RNÖ-k önkormányzatokkal kapcsolatos törekvéseire. Az elmondások szerint az esetleges konfliktusaik mögött gyakran inkább személyes okok találhatók.

11./ Pozitív fejlemény a romákat is érintő foglalkoztatás ügyében, hogy kialakult egy *önkormányzat-munkaügyi kirendeltség információs rendszer*³, ami eredményesebb együttműködést, gyorsabb reagálást, és így biztosabb foglalkoztatásra ad lehetőséget.

12./ A stratégiaalkotással kapcsolatban meg kell említeni azt a sajnálatos fordulatot is, hogy a pályázatkíró döntése a kistérségi *roma stratégia összeállításának egy fontos elemét* – több napos, közvetlenül a stratégia megalkotásával foglalkozó workshop - kiiktatta az eredeti pályázati anyagból⁴. Ez a stratégia megteremtését nehézkessé tette, közvetett módszerek alkalmazásához vezetett és az érintettek közvetlen, a saját alkotásban való élményszerű részvételét tette lehetetlenné a célcsoport számára.

---

³ 323/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet a Nemzeti Munkaügyi Hivatalról és a szakmai irányítása alá tartozó szakigazgatási szervek feladat és hatásköréről

⁴ „Kistérségi civil szektor fejlesztése és roma integrációs stratégia a foglalkoztatás és munkahelyteremtés érdekében” TÁMOP 5. 1. 1.-09/4-2010-0007

13./ Végül még egy fontos, országos érvényű változást kell számba venni, amely mind a kistérségi társulás létevel, mind pedig a kistérségi roma stratégia lokális érvényességével kapcsolatban kérdéseket vet fel.

A 1299/2011. (IX. 1.) számú kormányhatározat előírja „alsó szintű államigazgatási egység”-ek, *járások létrehozását* a megyei szint és a települési között 2013. január 1-el.

A kérdés azért vetődik fel, mert az államigazgatási feladat mellett előírt, hogy „biztosítsa a térszervező funkciókat betöltő települések fejlődését” és „járuljon hozzá az ország hátrányos helyzetű térségeinek felzárkóztatásához”. Mivel ezek a (még) jelenleg kistérségi társulási feladatok a következő évvel járási feladatokká minősülnek, tisztázatlan, vagy legalábbis nem egyértelmű e társulások jövője.

Másrészt Dr. Felkai László BM államtitkárnak a Berettyó-Körös Többcélú Kistérségi Társulás kérdéseire adott válaszevele⁵ több, bár nem hivatalosnak tekinthető, de kedvező utalásokat is tartalmaz. Eszerint a társulások nem szűnnek meg automatikusan, vagyis létrehozható társulás a továbbiakban is. Viszont ennek területi keretei nem tisztázottak és az eddigi normatív támogatás is megszűnik. A többcélú kistérségi társulás munkaszervezete is tovább működhet – más rendelkezés híján - a(z új) társulás székhelyének polgármesteri hivatalának keretében. A bizonytalanság részben fennmarad, hiszen a levélben foglaltak szerint a tájékoztató „jogi kötelező erővel nem bír”.

A probléma részletezésére azért került sor, mert majd minden megbeszélésen kiderült, hogy az egyik fontos potenciális partner a kistérségi roma integráció ügyében az eddigi formájában 2013. január elsejével megszűnő kistérségi többcélú társulás.

---

⁵ Ikt. sz.: BM/10886/4/2012 (2012. szeptember)

Jövőkép, misszió

A jövőkép megfogalmazása – jórészt a fentebb már említett okok miatt - nem egy egyszeri, e célra fókuszáló workshop „terméke”. Több megbeszélés, konzultáció, kerekasztal során közvetve, vagy közvetlenül megfogalmazott szükségletekből kerekedett a dokumentum, esetleg éppen a jelen problémája, nehézsége körvonalazódott a jövőkép elemévé, mint jövőbeni ellenpontosított pozitívum, igény.

*A stratégia legkevesebb öt, de leginkább tíz évre szóló, strukturált feladat rendszer a kistérségi társadalom valamint intézményrendszer számára. A jövőkép viszont inkább az időbeni keret felső határát érinti, vagy azt alaposan túlfeszíti: napjaink tendenciáiból kiindulva, azok fennmaradását feltételezve e jövőkép egynéhány eleme tíz évre vonatkoztatva a szükséges realitás kontrollt valószínűleg nem állná ki. Mégis érdemes a kimenetében kétséges felvetéseket is beemelni a stratégiába, illetve meghagyni abban, mert fontos roma és nem roma társadalmi igényeket, célokat fogalmaz meg, vagy utal azokra: *milyen az a (közös) perspektíva, amely a többség és kisebbség számára is egyaránt elfogadható lenne.**

A fent jelzett forrásokból a jövőképnek a következő elemei fogalmazódtak meg:

a kistérség roma és nem roma társadalma tíz év múlva olyan társadalmi, gazdasági, szociális, természeti és politikai környezetben szeretne élni, ahol:

- *egyre csökken a romákkal szembeni előítéletesség, és a rasszizmus pedig anomikus jelenség;*
- *a roma integráció ügye közösségi ügy és minden érintett együttműködik annak kiteljesedéséért;*
- *a romák helyi, kistérségi, megyei és akár országos szinten szervezeti formában is összefognak a fenti célokért;*
- *a romák el- és befogadott, megbecsült tagjai a helyi társadalomnak is;*
- *az állami és EU-s támogatások segítik a fenti célok megvalósulását.*
- *az iskolákban és a családokban a gyerekekkel való körültekintő, céltudatos foglalkozás nyomán egyre nő a szakképzett, érettségizett és diplomás romák száma;*
- *tervezetten nő a folyamatosan foglalkoztatott romák száma;*
- *roma vállalkozók is részt vesznek a romák foglalkoztatásában;*
- *a térségben és a határon túl foglalkoztatott romák felelősségteljesen, közösségi mintát teremtve dolgoznak;*

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

- *a romák egyszerűen és időben hozzájutnak az egészségügyi, szociális és egyéb szolgáltatásokhoz;*

Ha abból az alapfeltevésből indulunk ki, hogy a roma integráció nem helyi belső roma ügy, hanem a kistérség teljes lakosságáé, intézményeivel, szervezeteivel egyetemben, akkor az is nyilvánvaló, hogy a *misszió*nak ezt az összetett viszonyrendszert valamilyen formában tükröznie kellene.

A dilemmák azonban tovább sorjáznak: ha a kistérségi társulás, mint kooperatív szerveződési egység jövője még nem tisztázott, vajon a 2013. január 1-vel felálló járás – mint *államigazgatási* egység – mennyiben és hogyan tud és képes együttműködni, tevékenykedni a roma integrációért, ennek stratégiájáért, a stratégia megvalósításáért? Vagyis egy kooperativitást hangsúlyozó misszióknak milyen felelősségteljes szereplője lehet és/vagy lesz a járás?

Másrészt pedig egy kistérségi roma integrációs stratégiában milyen konkrét roma szervezet, vagy roma közös képviselő missziója fogalmazható meg?

A dilemma feloldása nem könnyű feladat.

Alapvetően abból lehet kiindulni, hogy a misszióknak egyrészt meg kell felelnie a jövőképeknek, valamint erősítenie kell a megvalósulás körülményeit, lehetőségét. Másrészt pedig az integrációs stratégiának, végrehajtásának ugyan számos aktora, illetve érintettje van, de *közösségi felhatalmazással*, így (választási) legitimitással két szereplő rendelkezik: a települési önkormányzatok és a roma kisebbségi önkormányzatok. Ebből az következik, hogy az ügy szempontjából e két (felhatalmazott) centrális intézménynek lehet meghatározó szervező, tágabb kooperációt fejlesztő, építő szerepe, tehát az ő küldetésük megfogalmazása lehet a kistérségi stratégiai misszió meghatározó eleme.

A kistérségi roma integrációs stratégia szereplőinek *küldetése* a következőkben fogalmazható meg:

*A kistérségi roma integrációs stratégiának két, **közösségi legitimitációval** bíró szereplője van: a települési és a roma kisebbségi önkormányzatok.*

- *a roma nemzetiségi önkormányzatok felvállalják a roma érdekképviselőt;*

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

- *tevékenyen részt vesznek a keletkező konfliktusok megelőzésében, kezelésében;*
- *elkötelezettek a romák életkörülményeinek javításában;*
- *programok szervezésével erősítik a roma identitást és a roma képviselői kompetenciát és segítik a romák vállalkozóvá válását;*
- *együttműködést kezdeményeznek és együttműködnek a települési önkormányzatokkal és minden olyan személlyel, kistérségi társadalmi, szervezeti, intézményi szereplővel, aki(k) a fentiek és a stratégia végrehajtásában partner(ek);*
- *a települési önkormányzatok együttműködést kezdeményeznek és szerveznek minden olyan kistérségi szereplővel, akik szerepet játszanak a kistérségi roma integrációban.*

A misszió tömör megfogalmazását a stratégia alább következő részletezése oldja fel részben a szakpolitikai, részben a horizontális, illetve egyéb fontos feladatok leírásával.

Foglalkoztatás

Országosan és megyei szinteken is az egyik legtöbb feladatot adó probléma a foglalkoztatási gondok megoldása, a munkanélküliség csökkentése.

„A Csengeri kistérség minden szempontból leszakadó: komplex mutatója alapján az ötödik leghátrányosabb helyzetű kistérség az országban. A 240/2006.(XI. 30.) kormányrendelet mind a 11 települést társadalmi-gazdasági szempontból elmaradottnak, az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtottnak sorolta be. A szegénységi kockázat hat településen a legmagasabb kategóriába (10) tartozik, és Csenger (8) kivételével a többinek is alig jobb a helyzete (9)” olvasható egy közelmúltban beadott pályázat helyzetelemzésében.⁶

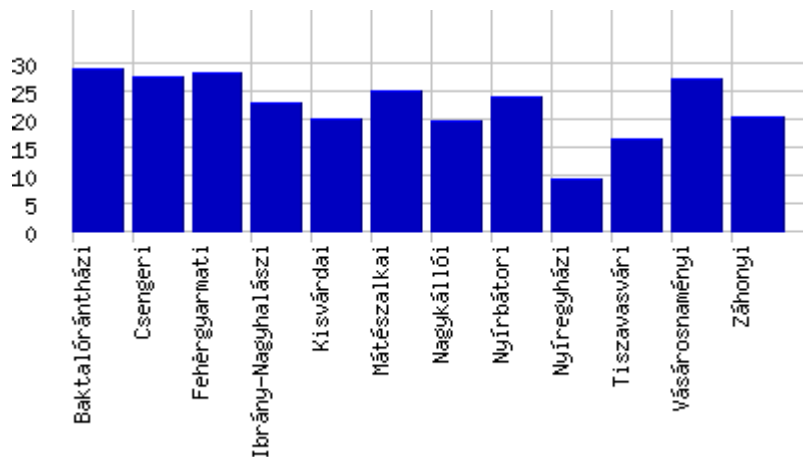
Megyei összehasonlításban a 2010-es évek végén a csengeri kistérség rendelkezett a harmadik legmagasabb munkanélküliségi rátával.⁷

---

⁶ Kistérségi Gyerekesély Bizottság felállítása és működtetése (2012. 05. 01. – 2015. 04. 30.)

⁷ Kistérségi Komplex Felzárkóztatási Fejlesztési Program (átdolgozott változat) 2007-2013 (készült az ÁROP 1. 1. 5/C projekt keretében, Prominent Bt)

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

Oktatási, képzési szempontból is fontos adat, hogy a tartósan munkanélküliek jelentős része az általános iskolai végzettséggel rendelkezők, illetve a szakmunkásokból kerül ki.⁸

A helyzetet rontja a kistérség periférikus elhelyezkedése: a térségen kívüli munkalehetőségek nehezen elérhetők részben a nagy távolságok („227 perc szükséges a főváros közúti eléréséhez...és a legközelebbi megyeszékhely elérése is majdnem másfél órába telik”)⁹, részben a hivatásforgalmú kerékpárutak nem elégséges kiépítettsége miatt. Mindez azt jelenti, hogy az ingázás lehetősége is beszűkült.

Tehát olyan LHH-s kistérségben, mint a csengeri, ahol a munkát keresők jelentős hányada a roma közösségből kerül ki („a cigány népesség aránya becslések szerint 20 százalék körüli”)¹⁰ a feladat összetett, hiszen begyűrűznek oktatási, képzési, egészségügyi és természetesen pénzügyi megoldást igénylő problémák is. Ez a komplexitás veti fel, hogy jóllehet jelentős munkaerő tartalékkal rendelkezik a kistérség, tisztázni kellene, mi az oka annak, hogy a meghirdetett munkahelyek rendszeresen nincsenek betöltve. Az idézett Fejlesztési Program szerint a kistérség foglalkoztatási helyzetének és viszonyainak körültekintő megismeréséhez szükséges lenne egy jelentős reprezentatív mintavétellel, strukturált szakértői interjúkkal végzett kutatás.¹¹

A foglalkoztatási lehetőségek meglehetősen szűkösek, bár „a kistérségben erőteljes a feldolgozóipar jelenléte is, alapvetően könnyűipari tevékenység (cipőgyártás) és a mezőgazdasági termelés, részben termékfeldolgozás

⁸ uo.

⁹ Kistérségi Gyerekesély Bizottság...

¹⁰ Kistérségi Gyerekesély Bizottság...

¹¹ Kistérségi Komplex Felzárkóztatási Fejlesztési...

dominál. A térségben található nagyobb vállalkozások között említhető a Csengeri Agrár Zrt., Csengerker Kft., START rehabilitációs vállalat, Csenger-Tej Kft., Szatmári Konzervgyár Kft. A székhelytelepülésen található a térség egyetlen ipari parkja, a *Csengeri Ipari Park*, melyet többek között újabb feldolgozóipari vállalkozások vonzása céljából hoztak létre.”¹²

A *mezőgazdasági vállalkozások* elsősorban gyümölcs- és zöldségtermesztéssel foglalkoznak, az állattartás kevésbé jellemző.

A foglalkoztatók körében meg kell említeni a *szolgáltatásokat*, ezen belül a *kereskedelmieket*, de mindenek előtt a legjelentősebb foglalkoztatókat, az *önkormányzatokat és intézményeiket*. Az önkormányzatok mozgásterét nagyban csökkenti a pályázati *önerő* előteremtésének nehézsége, és bizonyos mértékig a szabad, minőségi *projekt menedzsment* kapacitás.

Időleges munkalehetőséget biztosítanak a *pályázatok*, és szerény jövedelemmel a *közmunkaprogramok*.

Potenciális foglalkoztatói körből viszont *hiányoznak* a civil szervezetek, az RNÖ-k, és a szövetkezők különböző formái.

Az érintettek elmondása szerint a munkahelyteremtést – a fentebb említett tényezőkön kívül – alapvetően nehezíti itt is a *tőkehiány*, a befektetői szándék hiánya és az *információs bázishoz* való hozzáférés nehézsége (internetes bázis, hálózat). Következésképpen a munkahelyek hiánya a munkát keresők életét teszi csaknem kilátástalanná.

A munkanélküliség másik nagy problémahalmazát a munkavállalók köréből lehet felmutatni. A teljes általános iskolai végzettség hiánya, a szakképzettség hiánya vagy az adott szakma iránti kereslethiány mellett országosan is jelentkező gond, hogy már a második generáció jelenik meg a munkaerőpiacon, amelynek nincs, vagy alig van rendszeres munkavégzési tapasztalata, gyakorlata. Családokban felnőnek olyan generációk, amelyek számára a munkahely hiánya miatt nincs kereső, munkát folyamatosan végző pozitív *mintá*. Ez érleli és növeli, állandósítja ebben a körben a kilátástalanság, a fölöslegesség érzését és erősíti a tanulás, a képzés hiábavalóságának a feltételezését is.

A problémacsomaghhoz kapcsolódó, a megoldást, kezelést jelentő általános és konkrét feladatok sora hosszú. A programunk során lezajlott közösségi programelemek számos közvetett és közvetlen lehetőséget biztosítottak arra, hogy a kistérségnek az adott ügyben érintettjei kifejthessék igényeiket, javaslataikat.

---

¹² uo.

1./ A munkanélküliség csökkentése a kistérségben is összetett, komplex, többszereplős, széles együttműködést igénylő feladat. A szereplők itt is adóttak: önkormányzatok, oktatási, képzési intézmények, vállalkozók, munkaügyi szervezetek, civil szervezetek és nem utolsósorban az RNÖ-k és a (jórészt hiányzó) roma civil szervezetek. A megbeszélések során folyamatosan megfogalmazódott az igény roma és nem roma részről egyaránt *a felsorolt érintettek közötti rendszeres kommunikációra, konzultációra, az intézményes formában működő dialógusra, illetve ennek fórumaira* vonatkozóan.

2./ Az akár két évtizede munkanélküli szülő, mint *családi „minta” meghaladásának segítése* a tanulókorban lévő gyermekek körében elsődleges feladat. A paradigmaváltást az iskolában kell elkezdeni. Az iskolai gyakorlókertek, a „gyakorló tanya”, vagy a TÁMOP programok nyújtotta miniprojektek is lehetőséget adnak a mezőgazdasági alapismeretek átadására és a sikerélmény megteremtésére. Az iskolák és a roma, nem roma szervezetek, RNÖ-k kooperációja alapfeltétele ennek a munkának, amelynek sikerességét növelhetné, ha a projekt, a tevékenység – főleg az RNÖ-k, a roma és nem roma civil szervezetek együttműködésével - átmenthető lenne a tanulók otthoni környezetébe is.

3. / A foglalkoztatás növelhetőségének egyik legfontosabb „háttérintézménye” az *oktatás, felnőtteképzés*, ugyanis a 8 osztályos általános iskolai végzettség hiánya az első és minősített akadálya a munkaerőpiacra való belépésnek (az ezredfordulón a kistérségben az átlagos elvégzett osztályszám 8.27 volt, a megyében a 2-3. legrosszabb arány).¹³ A beiskolázás nehézségét a már fentebb említett kilátástalanság érzése és abból eredően a képzésekkel kapcsolatos fölöslegesség érzete adja („Mit kezdjek a három OKJ-s szakképzettségemmel?”). A problémát tetézi, hogy a vállalkozók inkább a már gyakorlattal rendelkezőket alkalmazzák, ez pedig bezárja a kört: gyakorlatszerzési nehézségek miatt a szakképesítés önmagában nem jelent belépési lehetőséget a munkaerőpiacra.

- Az érintettek egyrészt szorgalmazták az *olyan szakképzések* indítását, amelyekkel részben az *otthon körüli feladatok, teendők is elláthatók*, másrészt pedig a szűkebb-tágabb környezetben valamilyen bevételt teremtő munkát lehet végezni, és ez gyakorlatszerzési lehetőséget is biztosíthatna (kőműves, burkoló, ács, víz- és gázszerelő, asztalos, takarító, stb.). A szakképzés összekapcsolódhatna, ráépülhetne a hiányzó

---

¹³ uo.

általános iskolai végzettség pótlására.¹⁴ Az érintettek reményei szerint a parkrendező, kertész végzettséggel - akárcsak időlegesen is -, de önkormányzati szervezésű munkához lehetne jutni a saját településen..

- Többeknél jelent meg az igény arra, hogy a (mezőgazdasági) vállalkozó az érdeklődő roma munkásokat bizonyos, szakképzettséget nem, csak alapismereteket igénylő munkára, *tanítson be*.
- Hatáskör hiányában nem helyi feladat ugyan, de többen is felvetették szorgalmazva a már kipróbált *foglalkoztatásba ágyazott képzés (FÁK¹⁵)* program (újra)indítását, másrészt pedig a *képzésbe ágyazott foglalkoztatás (KÁF¹⁶)* pályázati lehetőségeinek kihasználását.

4./ Visszatérő téma és felvetés volt a program során a *szociális szövetkezetek*, az ezekben rejlő, vagy feltárható lehetőségek kérdése. A téma kibontására szánt workshop és a nyomában kialakult diskurzus felvetette a szerveződés előnyeit, hátrányait és a lehetőségeket is.

- A problémák sorában elsőként jelentkezik a megfelelő mértékű *induló tőke* szükségessége az azonnali kiadások és a késve bejövő bevételek miatt.
- Fontos, hogy a szövetkezés tagjai *együttműködjenek*: a döntések meghozatalában és azok végrehajtásában, a munkavégzésben.
- Jól kell azt a *tevékenységi profilt* megválasztani, amivel a fizetőképes keresleti piacon meg lehet jelenni.
- Hasznos a *kapcsolati tőke* megléte a nyersanyaghoz, piachoz jutás, de a hasznos információkhoz jutás szempontjából is.
- Túl kell lépni a hagyományos szakterületekben való gondolkodáson: építőipar, kosár- és gyékényfonás, uborkázás jól „bejártott” területek, de szükséges – különösen a mintaprogramok meglátogatása után – *a lehetőségek horizontját tágítani*.
- Megfontolandó a (mezőgazdasági) *termékek feldolgozásának* lehetősége¹⁷ (aszalás, pálinkafőzés vetődött fel), *mezőgazdasági hulladék*

---

¹⁴ A problémát felvetők nézete szerint az igények felmérésében, a tanulók toborzásában, a lemorzsolódás megakadályozásában, csökkentésében elsődleges szerepet kellene játszaniuk az RNÖ-knek. A toborzást segítő és a lemorzsolódást csökkentenő résztvevők jövedelempótló támogatása.

¹⁵ Foglalkoztatásba Ágyazott Képzés (FÁK-program): Program a roma származású munkanélküliek közoktatási intézményekben történő foglalkoztatására és képzésére.

¹⁶ Képzésbe Ágyazott Foglalkoztatás szakmai támogatása (TÁMOP-3.3.6 C/10/01): A pályázat keretében megvalósuló "Képzésbe Ágyazott Foglalkoztatás" program alapvető célja, hogy - egy új tanulási forma közoktatási intézményekbe történő bevezetésével - segítse a végzettséggel nem rendelkező, szociálisan hátrányos helyzetű fiatalokat a középfokú végzettség megszerzésében, illetve a munkaerő-piaci elhelyezkedésüket támogató OKJ-s képzés elvégzésében.

¹⁷ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/a-szocialis-foldprogram-segitseg-a-melyszegenysegen-eloknek>

brikettálása¹⁸ (ami a téli tüzelőellátás gondjain is enyhítene), *biotégla* gyártás (megfelelő talajviszonyok esetén), *gyógynövénygyűjtés*, termesztés¹⁹ és feldolgozás, *méhészet*, *gombatermesztés*. A háztájiban *termesztett* zöldség, gyümölcs kerülhessen piacra a szövetkezet révén.

- Hasznos lenne, ha a *Csengerben már működő szociális szövetkezet* nagyobb figyelmet kapna, egyeztetések révén pályázatokba történő bevonással, megrendelésekkel.

A szociális szövetkezet létrehozásával²⁰, működtetésével kapcsolatban említett problémákat nem könnyű feloldani. A szövetkezni szándékozók jó akarata kevés ehhez. Elsősorban *helyi összefogásra* van szükség a biztos alapinformációk megszerzéséhez (kik az érdeklődők, a szövetkezeti tagsággal járó jogok, kötelezettségek, az induló állami támogatás vagy pályázati lehetőségek, komplex tervezés), továbbá a lehetséges partnerek megkeresése révén a (természetes) partnerek - *önkormányzat, munkaügyi kirendeltség, kistérségi munkaszervezet és/vagy járás, vállalkozók, képző intézmények, roma és nem roma civil szervezetek, valamint az RNÖ-k* - közötti kooperáció kimunkálásához.

5./ A *közmunka programot* az érintettek az első tapasztalatok alapján rövid, átmeneti lehetőségnek és a munkaerő piacra való bejutás szempontjából kilátástalan módszernek tartják. Nem helyi kompetencia a többek által felvetett javaslat megvalósíthatóságának kidolgozása, de szükséges a rögzítése: a közmunka program és a vállalkozónál végzett munka összekapcsolása (az előbbiben kapott bért egészítené ki a vállalkozó) nagyobb esélyt adhatna az elsődleges munkaerő piacra való bejutásra.

Hasonló célzatú egy másik javaslat, amely szerint a közmunka legyen „próbaidő”: aki bizonyított, azt lehetne pl. konzervgyári munkára ajánlani.

6./ Jóllehet a *szociális földprogram* országos kerete szűkös²¹, de a kistérségben – nem alaptalanul - nagy reményeket fűznek a programhoz önkormányzati és

---

¹⁸ A Toldon látott mintaprojekt nyomán, az általuk felajánlott tapasztalat átadást kihasználva van lehetőség egy projekt végig gondolására. Egyes alapítványok a környezettudatos termelést pályázatok révén támogatják. Megjegyzendő: a helyi információ szerint Csengerújfaluban még áll az egykori brikettáló üzem és annak eszközei!

¹⁹ A szakmai kimutatás szerint a kistérségben 80 fajta gyógynövény található természetes környezetben. (Kistérségi Komplex Felzárkóztatási...)

²⁰ A szövetkezet, és ezen belül a szociális szövetkezetek alapításának normatív feltételeit a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény (a továbbiakban: Sztv.) és ennek módosítása, a 2012. évi XXXVII. törvény tartalmazza. A szociális szövetkezetekre további szabályozást tartalmaz a 141/2006. (IV.29.) Korm. rendelet. A szociális szövetkezeteket érintő egyéb jogszabály változások: Közfoglalkoztatás: 2011. évi CVI. tv. módosítása illetve a 2011. évi CLXXV. törvény (CIVIL tv) és az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról (ÖTV)

²¹ <http://www.palyazatihirek.eu/mezogazdasagi-palyazatok/20-mezgazdasagi-palyazatok/2298-szocialis-foeldprogram>

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

---

roma részről egyaránt. Az eredményesség előfeltétele e két fél - önkormányzat és a roma közösség (tételesen az RNÖ) - stratégiai együttműködése. A programot az önkormányzatok örömmel karolják fel, hiszen a helyi mélyszegénységet enyhíthetné és csökkenthetné a helyi vezetés szociális, segélyezési megterhelését.

A tervek majd minden településen vannak, részben a helyi, részben a megyei vállalkozói kapcsolatok, együttműködések kiépítésével is.

A megszerzett földek több célú felhasználására vannak tervek:

- konyhakert kialakítása közösségi konyha ellátására;
- kiskert program;
- takarmánytermesztés állatállomány számára;
- energiatüzelő készítés;
- kerti és egyéb haszonnövények termesztése:
  - káposzta további feldolgozással
  - olajtök (esetleges további feldolgozásra és többféle hasznosításra)
  - kendermag előállítás;
- uborkatermesztés a konzervgyári támogatás felhasználásával;
- fűszernövény termesztés a konzervgyár számára;
- gyógynövény termesztésre is lehetőséget ad a földprogram kerete.

Szervezett, hatékony munka és kooperáció nyomán a szociális földprogram és a szociális szövetkezetek rendszere számára is adott és kihasználható *a határon túli, a külső piacon való megjelenés lehetősége*²².

Több település vezetése szerint a szociális földprogramnak *közösségi összefogást gerjesztő, társadalmi szolidaritást* is erősítő hatása lehet.

7./ Két olyan, foglalkoztatást elősegítő javaslat is elhangzott, amelynek közvetve más szakpolitikai problémamegoldó, enyhítő hatása is lehet.

- A talajvíz által veszélyeztetett lakások, házak környékéről a víz *elvezetése, a vízszint csökkentése* és ennek nyomán a rendezett állapot fenntartása munkahelyeket is teremtene és a lakhatási körülményeket is javítaná. Az egyre gyakoribb időjárási anomáliák pedig arra intenek, hogy a térség vízgazdálkodásának optimalizálása nem csak a helyi mezőgazdaság egyes szegmenseinek biztosítása tervezhetőbb körülményeket, de folyamatos foglalkoztatást is eredményezhetne: az ügy várhatóan térségi szinten is gazdaság stratégiai feladattá nőheti ki magát.

---

²² A Szamosdobra tervezett, határon átvezető út is valóban közelebb hozhatja a tágabb értelemben vett piacot és a határon átnyúló együttműködés lehetőségét.

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

- Az un. *hivatásforgalmú kerékpárutak fejlesztése* mind a potenciális foglalkoztató helyek elérését könnyíthetné meg, mind pedig a szolgáltatásokét, az ügyintéző helyekét, továbbá csökkenthetné a (szociális) izolációt a települések lakói között.

8./ A *turizmus* átgondolt fejlesztése (épített és természeti különlegességek, „Szamos-csomag”, Nagyéc, vadászat, határmenti együttműködés, sport és turizmus összekapcsolása, falusi turizmus kiépítése) a háttérgazdaság számára is piacot és biztosabb, folyamatosabb foglalkoztatást jelenthetne a roma közösség számára is.

A tervezett, *határig vezető gyorsforgalmi út* e területen és másokban is jelentkező előnyeit minden szempontból érdemes a további kistérségi elképzelésekben számba venni.

9./ Vannak helyi példák is arra, hogy egy-egy *önkormányzati pályázati projektben helyi (roma) munkaeerőt alkalmaznak* sikeresen. Az önkormányzatok és az RNÖ-k hatékony együttműködésétől is függ, hogy ez a jó gyakorlat nem hal el, hanem újabb példákkal bővül.

10./ Végül meg kell említeni egy közvetve és közvetlenül is hangot kapott igényt. Ez arra hívja fel a figyelmet, hogy a kistérségi roma és nem roma civil, és RNÖ humán erőforrás kapacitás további fejlesztésével (projektmenedzsment ismeretek, pályázatfigyelés és -írás, szervezetfejlesztés, hatékony kommunikáció és érdekképviselés, tárgyalási ismeretek, kooperatív tervezés és lobbij, konfliktuskezelés) el kell érni, hogy *a civil szervezetek és az RNÖ-k foglalkoztatókként jelenhessenek meg* települési, kistérségi és tágabb, akár megyei, regionális szinten. Ehhez adva vannak pályázati források, de keresni kell a jó gyakorlatokat, valamint a megyei, területi RNÖ támogatását is.

Stratégiai célok a munkaerőpiac bővítése érdekében:

- *együttműködések kialakítása, fejlesztése a mélyszegénységben élők munkanélküliségének csökkentése, munkahelyek létesítése érdekében;*
- *az érintettek képzése a piacképes munkaerő kialakulásának segítése érdekében;*
- *közös roma- nem roma programok szervezése;*
- *a munkanélküliek tartós visszavezetése az elsődleges munkaerő piacra.*

Oktatás, képzés

Az oktatási és képzési terület kapcsolódik legszorosabban a foglalkoztatási feladatokhoz. A jó oktatás nem csak a biztosabb jövő megalapozásában segít, de a munkaerőpiacra való bejutást is megkönnyíti. Ez magyarázza azt is, hogy a foglalkoztatással kapcsolatban felsorolt feladatok között több olyan pont is található, amely a hatékony és szélesebb körű foglalkoztatást alapozza meg a képzés, oktatás révén, és amelyek közül néhány fontosabbra ezért ebben a fejezetben is utalni fogunk.

Ez a szakpolitikai terület lényegében három (részben korosztályi) probléma csomagra keresi a megoldásokat és határozza meg *az iskolás kor előtti, az iskolás kori és az ezt követő, lényegében a felnőttképzésre vonatkozó feladatokat.*

Az elmúlt évtized utolsó éveinek uniós támogatású 20 kistérségi projektjéből 4 az oktatás, képzés területét érintette, 6 pedig a foglalkoztatás bővítést segítette²³. Ez az arány is utal arra, hogy a kistérségben ezeket tekintik az állandósult, legfontosabb és egymással összefüggő problémakörnek.

Az oktatás szervezeti helyzetét illetően: a tizenegy településből kilencben van óvoda, a kilenc iskola nyolc településen található. A HHH-s tanulók aránya 40,1%, hasonló az óvodás korúak körében is. A legtöbb HHH-s tanuló a porcsalmi (64,3%) és a pátyodi (51,3%) iskolában található²⁴.

Az iskolák tornatermi, tornacsarnoki és számítógéptermes felszereltsége jó: minden iskolában megtalálható, de négy helyen az ebédlő hiányzik. Problémát jelent még az intézmények fizikai, felszereltségi, infrastrukturális állapota²⁵.

1./ A megbeszélések során felmerült igények, javaslatok inkább az iskolai és felzárkóztatási területet érintették. Az óvodákról – bár több helyen szűkösek a körülmények - kevesebb említés történt, pedig az óvodáztatás az első kitörési pont lehet az előítéletekkel sújtott gettósodásból: megfelelő alapot teremthet, segítséget adhat az iskolai helytálláshoz.

A megindult óvodai programok, amelyekben gyerek mellé a *szülő(ke)t is bevonják a közös programokba*, kettős jó hatással járnak: a szülő gyerekkel kapcsolatos biztonságérzetét erősíti és a szülő hasznos pedagógiai, nevelési tapasztalatokkal gazdagszik, amelyeket haza is „menthet” („Biztos kezdet”,

---

²³ Csengeri Kistérség, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Észak-Alföldi régió; Kistérségi helyzetelemzés TÁMOP 5. 2. 1./07/1-2008-0001 (MTA Gyerekszegénység elleni Program, Programiroda)

²⁴ uo.

²⁵ uo.

Családi Klub, Baba-mama klub, Szülők iskolája, stb²⁶). A program fejlesztésének és kistérségi terjesztésének pozitív nevelési, iskolai előkészítő és szocializációs, előítélet csökkentő hatása lehet már rövidebb távon is.

A roma gyerekek szükséges időben történő beövődésével kapcsolatban fontos szerepük és komoly felelősségük van az RNÖ-knek, roma civil szervezeteknek abban, hogy a szülők felismerjék ennek rövid és hosszabb távú jelentőségét a gyermekre nézve is.

2./ Több alkalommal is felmerült a *tanórán, illetve az iskolán kívüli foglalkozás* rendszerszintű kiépítésének igénye. Ez nem csak az elkallódás elé állítana gátakat, de a nevelési processzus kibővíthet, kiléphet a tanórai keretek közül, valamint előítélet csökkentő hatása is lenne. A közvetlen foglalkozások bővebb teret biztosíthatnak az esetleges (zenei, sport, egyéb) tehetségek felismerésére, valamint elindíthatja a tehetség kibontakoztatásának egyeztetett segítségét. A tanórán kívüli feladatkörben helyük lennének az esetleges egyházi kezdeményezéseknek is.

Pályázati keretek többnyire rendelkezésre állnak e feladat megtervezésére, kivitelezésére.

3./ Kiemelt figyelmet és támogatást érdemelnének a mélyszegénységből *középiskolába eljutó (roma) fiatalok*. Az érintettek szerint az utazási költségtérítés is sokat jelentene, illetve (felsőoktatásban tanulóknak is) a kollégiumi férőhely megszerzése, biztosítása.²⁷

4./ A megbeszélések visszatérő témája volt az együttműködés hiányából fakadó (főlegesen) konfliktusok és azok kezelhetősége, illetve a kooperáció igénylése. Az együttműködés feltétele az abban érdekeltek kölcsönös igénye arra, hogy a közös ügyeket, problémákat közösen fogalmazzák meg és közösen is keressék a megoldásokat.

Az oktatással kapcsolatban a megbeszélések résztvevői igénylik az együttműködést. Helyi és más példák is jelzik: az iskola és a szülő sajátos kapcsolatukban folyamatos együttműködésre „ítéltetnek”, ez pedig *rendszeres, intézményesült kapcsolattartást, állandó fórumot* (kerekasztal?) igényel. A megalakítás ösztönzésében vagy akár szervezésében is fontos szerepe lehet egy (roma) civil szervezetnek és/vagy az RNÖ-knek.

---

²⁶ Kistérségi Gyerekesély Bizottság...

²⁷ Más programokban szerzett tapasztalataink szerint a kollégiumi bentlakás előnyeinek feltárása és jó hatásának példákvaló bizonyítása, vagyis elfogadtatása a szülőkkel és a tanulókkal is komoly feladatot jelentett majd minden ilyen esetben – *a roma közösség elfogadott vezetőinek, az egykori CKÖ tagoknak*.

5./ A felnőttképzéssel kapcsolatban három problémakör tematizálta gyakran a megbeszéléseket: a *felzárkóztatás, a szakképzés és a mindennapi teendőkkel kapcsolatos ismeretek* megszerzhetősége.

- Mint ezt a foglalkoztatási feladatokat tartalmazó részben is kiemeltük, a *hiányzó általános iskolai osztályok elvégzése* alapfeltétele az elsődleges munkaerőpiacra való esetleges bejutásnak is. Ez minél később történik meg, általában annál nehezebb az érintett felnőttet meggyőzni, benne az igényt felkelteni az újabb tanulás iránt. Más helyeken, programokban szerzett tapasztalataink szerint már ez is fontos és komoly feladatot jelent azoknak, akik ezt vállalják: a régi pedagógusok mellett elsősorban a roma közösség olyan tagjainak, akik követendő mintát jelenthetnek a közösségben, valamint a roma közösség elismert, elfogadott vezetőinek (RNÖ). További nem könnyű feladat - a képzés szervezése és megvalósítása mellett – a képzés technikai értelemben vett elérésének biztosítása. A képzésen részt venni vagy (akár fekete) munkát végezni dilemmáját is fel kell oldani, példa van rá: jövedelem kiegészítés juttatása a képzésben résztvevőnek.

Itt kell, újból hangsúlyozva kiemelni a foglalkoztatási fejezetben említett *képzés-foglalkoztatás összekapcsolt programokat* különös jelentőségük és a bennük rejlő lehetőségek miatt is (FÁK, KÁF).

- Szintén említésre került az előző fejezetben a *szakképzési paletta kiszélesítésének szükségessége*: olyan szakmák oktatása, amelyek szűkebb, otthoni, kisebb közösségi körben is használható és a munkaerőpiacon elvárt gyakorlatszerzést is segítheti.
- Az oktatás-képzés feladatai végrehajtásának eredményességét támogatnák az olyan képzések amelyek – ahogy az egyik javaslattevő megfogalmazásában elhangzott – „*a mindennapi élet dolgaival kapcsolatban*” nyújtanának segítséget (háztartási feladatok, eljárás hivatali ügyekben, családi/rokonok konfliktusok megelőzése, pénzügyi, munkaügyi alapismeretek, stb.). Hasonlóan fontos segítséget nyújtanak a közrenddel, biztonsággal kapcsolatos felvilágosító közös programok, előadások.

6./ Az *együttműködő felek* adottak: az iskolák, a szülők, a képző intézmények, a munkaügyi kirendeltségek, az egyházak, civil szervezetek, rendőrség, polgárőrség és a roma közösség képviselője (RNÖ-k).

Stratégiai célok az oktatás területén:

- *roma gyermekek teljes körű óvodáztatása;*
- *integrált oktatás biztosítása;*
- *felzárkóztató képzések biztosítása az érintettek számára;*
- *a szakképzési rendszer bővítése, az érintettek számára elérhetővé tétele.*

Lakhatás

Az MTA Gyermekszegénység elleni Programja Programirodájának felmérése²⁸ szerint a kistérségben a lakások ellátottságában ugyan nincs jelentős lemaradás, de bizonyos esetekben szélsőségesnek mondható. Például míg Szamosbecsen a vezetékes vízzel való ellátottság 100%-os, vagy Szamostatárfalván a csatorna hálózatra bekötöttség 98%-os, addig öt faluban a komfort nélküli lakások aránya 17-30% közötti, vagy a kistérség egyetlen városában a csatornázottság a lakások 5%-át éri el. A közművekre - különösen a szegregátumokban - az ott élők nem tudnak rákapcsolódni, vagy díjhátralék miatt a szolgáltatást már kikapcsolta az érintett szolgáltató (ez különösen a gáz lekapcsolása esetén jelent egyre gyakoribb problémát a téli fűtés megoldatlansága miatt).

A dokumentumok adatait visszaigazolja, hogy nagyobb igények, krízishelyzetre utaló felvetések nem hangzottak el a konzultációkon. A javaslatok egy része ebben az esetben is a fő probléma, a munkanélküliség megoldásához, a megoldások kereséséhez kapcsolódik.

1./ Az érintettek szerint érdemes azzal a várható problémakörrel foglalkozni, amely szerint a demográfiai előrejelzések szerint a lakáskörülmények, elsősorban a *lakásállomány most még elfogadható számát* a roma populáció tendenciaszerű növekedésének meg kell majd feleltetni, új lakásokra lesz szükség. Különösen fontos kérdés, ha cél a szegregátumok növekedésének vagy újak kialakulásának, a gettósodásnak a megakadályozása.

2./ A *szegregátum* lehatárolása, megjelölése a kistérségben (is) bizonytalan²⁹. A helyi önkormányzati szempontok szerint öt településen van szegregátum,

---

²⁸ Kistérségi helyzetelemzés, TÁMOP 5. 2. 1./07/1-2008-0001

²⁹ uo.

amelyekben a lakosok ötöde él. Általában az infrastrukturális ellátottság elfogadhatónak mondható, a gondokat a vizesedés, az emelkedett talajvízszint okozza. A foglalkoztatást is segítené ennek a problémának a kezelése: a magas talajvíz elvezetésében roma (köz-) és szakmunkások is részt vehetnének, csakúgy mint egyéb vízgazdálkodási feladatok megoldásában (árok- és csatornaépítés, víztartalékok biztosítása, stb.).

3./ Visszatérő súlyos – valószínűleg megmaradó és egyre súlyosbodó – probléma a *téli fűtés megoldatlansága*.

Ismert, hogy néhány vállalkozó nyesedék átadásával igyekszik segíteni egyes roma munkavállalójának, ezt méltányolni is kell, de az ügy rendszerszerű megoldást igényel. A feltehetően járható egyik út a *kártyás gázórák* beállítása, a másik pedig – a térség mezőgazdasági jellegéből adódóan – a mezőgazdasági tevékenység során keletkezett hulladék feldolgozása (gabona, napraforgó, kukorica, nyesedék, biobrikett, stb.)³⁰

4./ Az állandónak tekinthető *együttműködő partnerek köre* – önkormányzat, roma érdekképviselő – ebben az esetben kibővül a vállalkozókkal, a munkaügyi kirendeltséggel és természetesen a jó gyakorlatokkal szolgáló szervezetekkel, intézményekkel.

Stratégiai célok a lakhatás javítása érdekében

- *a lakások komfortjának biztosítása, illetve a komfortfokozat növelése;*
- *az infrastruktúra és elérhetőségének biztosítása;*
- *a biztonságos téli lakhatás elérése.*

Egészségügy, szociális ellátás

Az egészségügyi alapellátás nem minden településen megoldott, például egy háziorvosra a kistérségben több mint 1800 beteg jut (a nemzetközi elfogadott mérték 1300), szakrendelő csak Csengerben működik.

Az általános, a korfa által jelzett feladattal – az *időskorúak* egyre növekvő száma – bizonyos szinten minden településen foglalkoznak, ellátásukat valamilyen formában szolgáló intézmény minden településen van.

---

³⁰ A feladatot bővebben a foglalkoztatási részben ismertettük.

1./ Kórház a kistérségben nincs, a legközelebbi 20 km-re, Mátészalkán, illetve a 34 km-re lévő Fehérgyarmaton található. Ezért fontos az *egynapos sebészet, a 24 órás ügyelet* biztosítása elérhető közelségben.

2./ Visszatérően hangoztatott igény a rendszeres, folyamatos, az érintett korosztályokat elérő *gyermekvédelmi programok* tartása. Ez kiterjedjen hasonló intenzitással a *lányok serdülőkori felvilágosítására* a korai gyermekvállalás arányainak csökkentése, a felkészült családalapítás érdekében (Porcsalmán 2011-ben 10 kiskorú szülő élt)³¹.

3./ A nők helyzete, problémáik nem jelentek meg önálló stratégiai „tematikaként” a konzultációkon, megbeszéléseken csak az egészségügyet érintő részekben. Eszerint szükség van rendszeres, folyamatos, a családi élet szempontjából fontos korosztályokat elérő *egészségügyi felvilágosító programokra*. Ezek részterületeket érintően más szakterületeken megvalósulnak, de *komplex* prevenciós programokra van szükség.

4./ Felvetődött az *idős roma emberek fokozottabb szociális ellátásainak* igénye. A feladat részletesebb vizsgálata nyomán tisztázódott, hogy első lépésben fel kell mérni az igényeket, majd biztosítani kell az igényelt ellátáshoz való hozzáférést. Az előbbiben az RNÖ-k segítségét, helyismeretét kell felhasználni, az utóbbiban pedig szociális alapellátásra képzett (roma) munkatárs közreműködése is szükséges³².

5./ Az *együttműködők köre* bővül az egészségügyi és a szociális intézményekkel, civil szervezetekkel, oktatási intézményekkel, és az egyházakkal.

Stratégiai cél az egészségügy és szociális ellátások területén:

- *az egészségügyi, szociális ellátásokhoz időben és teljes körűen való hozzáférés segítése, biztosítása;*
- *a szükséges egészségügyi felvilágosítás rendszerszerű kiépítése és biztosítása minden érintett korosztály, kör számára;*
- *közös roma-nem programok szervezése.*

---

³¹ Közzölt önkormányzati adat.

³² Ehhez kapcsolódóan lásd az Előzmények, körülmények részben a görög katolikus egyház programjában felajánlott szociális képzési lehetőséget (5. old.)

Nők, gyermekek

a./ Mint a fenti oldalakon látható, a *roma nők* helyzetével kapcsolatos problémákra a megoldás keresése horizontális feladatként jelenik meg, ez jelzi a családban elfoglalt fontos szerepét: változás, a támogatás elfogadtatásában meghatározó szerepük van, ebben a segítségükre szükség van.

Ezen a területen a **stratégiai cél** is ehhez kapcsolható:

- *egyrészt a nő család összetartó központi szerepével összefüggő ismeretek átadása képzések, programok révén*
- *másrészt pedig a roma nő családi szerepén túl növelni a nyitottságot, érdeklődést a roma és a tágabb helyi közösség ügyei iránt, erősíteni közéleti érdeklődését, felelősségét*
- *oly módon, hogy mindig törekedni kell közös roma - nem roma programok szervezésére, végrehajtására.*

b./ A *gyermekekkel kapcsolatos stratégiai részfeladatok* is több helyen megjelennek. Egy fontos, vitákat is kiváltó programról - „*Minden gyerek lakjon jól!*” - részletesebben is kell itt foglalkozni.

A program nem csak jó szándékú, de hosszú távon is nagy gyakorlati segítséget nyújthat és ösztönözhet szemléletváltásra is. Ennek fontos feltétele, hogy az ügy családi és szűkebb közösségi üggyé váljon: az érintetteket fel kell készíteni arra, hogy a kapott lehetőséggel élni tudjanak. Ez konkrét mezőgazdasági, állattartási ismeretek átadását, megszerzését jelenti, vagyis az ügyet családi programmá kell „fejleszteni” az érintettek, elsősorban a szülők felkészítésével. Ez kistérségi, helyi, akár szomszédi, de szakmai felkészítést jelent. A rendszer fenntarthatóságát is együttműködés tudja biztosítani: a fejlesztéshez szükséges eszközök, akár pályázati úton történő beszerzéséhez az érintetteknek segítségre van szükségük.

Az *együttműködők körében* – az állandók mellett - fontos szereplők az oktatási, nevelési intézmények, civil szervezetek, szociális intézmények, mezőgazdasági szakemberek.

A stratégiai cél:

- *olyan használható tudást adni az alapfokú integrált oktatási rendszerben a roma gyerekeknek, amely segítheti őket, hogy*
- *minél többen szakmához, érettségizéshez, diplomához jussanak és*

- *nyitottak legyenek a saját és a tágabb közösség ügyei, azok kooperatív megoldása iránt.*

Esélyegyenlőség

Az esélyegyenlőségnek főleg a roma érdekképviseleti és érdekérvényesítési aspektusaira fókuszáltak a megbeszélések résztvevői: milyen eszközökkel, milyen együttműködésekkel, milyen szervezeti formákkal lehet legeredményesebben képviselni, illetve érvényesíteni a roma közösség érdekeit.

1./ Szükséges a *RNÖ képviselők* körültekintően szervezett, *rendszeres és feladatorientált képzése* (jogi, szociális, érdekképviseleti, konfliktuskezelési, önkormányzati, államigazgatási, pénzügyi, gazdasági, pályázati, számítógépes ismeretek) a roma humán erőforrás kapacitás fejlesztéséért. A képzésekbe be kell vonni a roma közösség közügyek iránt érdeklődő – különösen – fiatal tagjait, valamint a roma integrációban érintett, érdekelt *nem roma* szervezetek, civil szervezetek képviselőit, az érdeklődő nem roma személyeket.

Ennek érdekében

- lehetőség szerint a pályázati programokba be kell építeni képzési programelemet;
- ki kell használni a kizárólagosan erre a célra kiírt pályázati lehetőségeket;
- szorgalmazni kell a megyei területi RNÖ-t ilyen képzési programok megyei szintű szervezésére (lehetőleg bentlakásos formában, az érintetteknek juttatott jövedelem pótló, vagy egyéb támogatással).
- kapcsolódási pontokat kell találni az országos Roma Önkormányzat komplex kiemelt fejlesztéseihez, melyek mindezen témaköröket érintik³³.

2./ A hatékony együttműködés, a roma érdekképviselet erősítése érdekében feladatokat és célokat meghatározó *együttműködési szerződést* kell kötniük a települési önkormányzatoknak és az RNÖ-knek, illetve a roma civil szervezeteknek.

3./ Biztosítani kell a romákat érintő *döntések előkészítésében az optimális roma részvételt* a szükséges információk átadásával, illetve megszerzésével, a roma érdekképviselet konzultációkba történő bevonásával.

---

³³ http://www.oronk.hu/hirek/76-Kozlemeney_az_Orszagos_Roma_Onkormanyzat_szakmai_rendezyenyero1

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

4./ Megfelelő felkészültségű és elismertségű jelölt esetén el kell érni, hogy az önkormányzati testületekbe *roma származású képviselő* kerülhessen.

5./ Az RNÖ-k tagjainak minden *tanulási, marketing és reprezentációs lehetőséget ki kell használniuk* a roma érdekek megjelenítésére, képviseletére, kapcsolatok kiépítésére, erősítésére és ennek érdekében minden pályázati és egyéb forrást fel kell kutatni és fel kell használni.

6./ A roma érdekképviseletnek folyamatos és rendszeressé kell tennie a roma közösségeket érintő *pályázatok figyelését* és alkalmas program esetén meg kell keresni a lehetséges partnereket az együttműködés kialakítása érdekében.

7./ A feladatból következő természetes *együttműködő partnerek* köre – önkormányzat, RNÖ, megyei RNÖ, munkaügyi kirendeltség, kistérség és/vagy járás, civil szervezetek – kibővül az *egyházakkal* és a *nagyobb vállalkozásokkal, cégekkel* (képzések, internetes ismeretek), illetve a nagyobb cégek a társadalmi felelősségvállalási programjuk (CSR) keretében adományozói (pl. számítógépek) szerepben is megjelenhetnek.

8./ A roma érdekek hatékonyabb képviselete és az érintettek markáns együttműködése érdekében létre kell hozni *kistérségi roma civil szervezetet*, ösztönözni kell *megyei roma civil ernyőszervezet* létrehozását ugyanezen célért.

Stratégiai cél a romák közigazgatási szerepének erősítése érdekében:

- *a roma érdekképviselet képessé tévése feladatai elvégzésére;*
- *a roma érdekképviselet kompetencia fejlesztése;*
- *a roma közösség humán erőforrás kapacitásának fejlesztése;*
- *a roma integrációban érintett szervezetek, személyek együttműködésének erősítése.*

Egyéb feladatok

Ebben a részben azok feladatok, szempontok, felvetések, vagy már csírájában meglévő kezdeményezések kerülnek, amelyek ugyan nem képezik a stratégia szerves részét, de a végrehajtását nagyban segíthetik, vagy előfeltételét képezhetik a stratégia megvalósításának, illetve továbbfejlesztésének.

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

1./ A roma közösséget is érintő programokban a célcsoport bevonása, aktivizálása szempontjából nagy szerepe van a projekt menedzsment (roma) tagjának, illetve az RNÖ-nek a *személyes* informálásban, aktivizálásban, bevonásban.

2./ Az RNÖ-k és az ügyben érintettek rendelkezésére álló források bővítése elengedhetetlen feltétele a hatékony roma érdekképviseletnek és integrációnak. Ennek érdekében fel kell használni a feladatalapú támogatás, a vállalati CSR³⁴, és egyéb intézményes és személyes kapcsolatok nyújtotta lehetőségeket (területi RNÖ, ORÖ, elszármazott hírességek és kapcsolataik, az ügy iránt érzékeny híres <köz>szereplő és kapcsolatai, testvérvárosi kapcsolatok, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Vöröskereszt, egyházak, stb.)³⁵.

3./ A közvetett forrásbővítő lehetőségek közül ki kell emelni a *jó gyakorlatokat*, azok jelentőségét. A jó gyakorlatokat keresni, majd megismerni kell, ezt követően lehet dönteni, hogy az alkalmazható-e a helyi körülmények figyelembe vételével.

4./ Bár a „Nők, gyermekek” című fejezetben már foglalkoztunk ezzel, de itt is ki kell emelni a „*Minden gyerek lakjon jól!*” program közvetett jelentőségét, amely az érintettek - szülő, gyermek, szomszéd - számára szemléletváltási és pozitív jövőkép kialakulást segítő lehetőséget jelent. A program az önbecsülés erősítése mellett családi, kisközösségi szintre emeli a gondoskodás, az együttműködés szerepét, fontosságát. Az érintett családoknak *fel kell készülniük, őket fel kell készíteni* mind a növény, mind pedig az állat adományok gondos és szakszerű kezelésére. A szakmai ismereteket tartalmazó felkészítés mellett a megfelelő környezet kialakítása is elengedhetetlen. Ez azt jelenti, hogy - ahol ez szükséges - a lakókörnyezet, az udvar, kert rendezése, rendbe tétele a megszerzett szakmai tudás realizálásának fontos környezeti keretét biztosíthatják. Ebben a feladatban, az érintettek felkészítésében, meggyőzésében kiemelt szerepük és felelősségük van az RNÖ-knek, roma és nem roma civil szervezeteknek.

5./ Az RNÖ-k kistérségi és/vagy járási szintű együttműködésének fejlesztése kardinális kérdés: enélkül a legjobb szándékok mellett is megroppanhatnak

---

³⁴ CSR= Corporate Social Responsibility; A vállalati társadalmi felelősség (CSR) fogalom jelentése, hogy a vállalatok önkéntesen szociális és környezeti szempontokat érvényesítenek üzleti tevékenységükben és a partnereikkel fenntartott kapcsolatokban. (Európai Bizottság COM(2001) 366 végleges)

³⁵ Forráson minden olyan intézkedést, dolgot, eszközt, tárgyat, segítséget, lehetőséget értünk – a pénzügyi forráson kívül – amely az RNÖ, a roma civil szervezet, a roma közösség, az integrációban érintettek helyzetét, kapacitását, kompetenciáját javítja, fejleszti, erősíti.

roma integrációs törekvések. Az együttműködés elindítása nem könnyű feladat, egyeztetéseket, előzetes konzultációkat, célok, feladatok pontosítását igénylő időigényes folyamat. Viszont multiplikálódnak, hatásukban is megsokszorozódnak az egymásra épülő, *egymást kiegészítő* (és nem kioltó) „roma nap”, sport, kulturális, egészségügyi, képzési és egyéb programok.

6./ A helyi, *települési vagy településrészi együttműködések* kialakítása vagy fejlesztése szintén segítheti a roma érdekképviseletet és természetesen a roma integráció folyamatát. Vannak erre vonatkozó kipróbált, működtethető, a mindennapi életet megkönnyítő programok.³⁶

7./ Itt újra ki kell emelni, hogy az RNÖ-k, roma civil szervezetek számára a *legfontosabb együttműködő partnerek* az önkormányzatok és intézményeik, a civil szervezetek, a kistérség és/vagy járás, a vállalkozók és minden olyan szervezet, intézmény, amelyik a roma integrációban érintett vagy érdekelt. Az állítás nem deklaratív célú: az RNÖ-knek és a többi szereplőnek elemi érdekük az *együttműködési lehetőségek keresése* is.

8./ Szükséges kiemelni újra a *civil szervezetek szerepének fontosságát* is.

Éppen egy, a megye civil szerveződés helyzetét elemző tanulmány³⁷ mutat rá helyi adatok, felmérések alapján a civilek előtt álló nehézségekre.

A korlátolt források megszerzéséért folytatott egymás elleni küzdelem, versengés, vagyis az együttműködés helyett a verseny preferálása, a bizalomhiány, a szeparáltság, a kapcsolati tőke hiánya, a humán kapacitás gyengesége, a rövid távú gondolkodás, a frusztrált, alárendelt civil helyzet – mind a nem csak a megyére jellemző problémák.

De a tanulmány, szintén helyi példákra alapozva jelzi az együttműködés révén perspektivikusan kibontakozó előnyöket is: a civil szervezetek által betöltött szerepek - érdekvégyesítés, közösségépítés, szolgáltató és adományozó funkció – felerősödését. Részletezi továbbá a hatékonyságnövelő tényezőket is, ilyen többek között az érdekvégyesítő képesség erősödése, a nagyobb

---

³⁶ Szomszédok Egymásért Mozgalom vagy a Közösségi Önszegélyző Rendszer (KÖR). Ez utóbbival kapcsolatban lásd: Szendrő Szupi József: KÖR kézikönyv (Nonprofit Humán Szolgáltatók Szövetsége kiadványok) (<http://hu.scribd.com/doc/53363680/Penzhelyettesit%C5%91-II-Kozossegi-Onsegit%C5%91-Rendszer-KOR-Kezikonyv-Penzugyileg-Onsegit%C5%91-Csoportoknak-Szendr%C5%91-Szupi-Jozsef-pdf-letoltes>).

Lásd még: Kun János: A pénzhelyettesítőkről

(http://www.pszaf.hu/data/cms367860/A_p_nzhelyettes_t_kr_1_%28tanulm_ny%29.pdf)

Talentum Kör

(http://www.etk.hu/talentum/?AA_SL_Session=d3fe390e2cdc4cb8e9c5ad08cb1424d3&x=17463)

³⁷ Kinyik Margit: Civil érdekvégyesítés kistérségi szinten; Egy megyei szintű helyzetfeltáró kutatás tanulságai. Civil Szemle, 2009/4. 81-110.old.

szervezettség, az erőforrás mennyiség bővülése, a kapacitás anomáliák kiegyenlítődése, az információk bővülése, és a nagyobb forrásteremtési esély. Ennek ismeretében különösen fontos a *roma civil szerveződés bővítése, erősítése és a civil együttműködés szorgalmazása*.

Kitörési pontok, feltételek

Az alábbiakban számba vesszük azokat a feladatokat, feltételeket, amelyek segíthetik a kitörést, a mélyszegénységben élő romák és nem romák munkaerőpiacra jutását, illetve a roma integráció előre haladását.

1./ Kistérségi és település szintű, rendszeresen ülésező *kerekasztalok, konzultációs fórumok* létrehozása a roma integrációval kapcsolatos feladatok, ügyek, problémák feltárására, áttekintésére, kezelésére.

2./ *Zöldség, gyümölcstermesztés* a stratégiában jelzett *különböző termelési, szervezeti formációk keretében* a vállalkozók -TÉSZ – kistermelők – feldolgozók együttműködésében. Több hozzáadott munka révén, újabb piacok feltárásával több bevétel biztosítása.

3./ *Vállalkozók támogatásához források feltárása*, bevonása konkrét foglalkoztatás bővítés érdekében.

4./ *A turizmus fejlesztése* az ebben rejlő foglalkoztatási lehetőségek realizálása érdekében.

5./ *RNÖ-k, kistérségi és települési civil szervezetek kompetencia fejlesztése* annak érdekében, hogy (pályázati programok megvalósítása révén) foglalkoztatói szerepben segíthessék a munkanélküliek munkához jutását.

6./ *Felzárkóztatással, célzott képzésekkel* segíteni a mélyszegénységben élő romák és nem romák munkaerőpiacra jutását.

7./ *Hivatásforgalmú kerékpárutak* fejlesztése a szolgáltatásokhoz valamint a foglalkoztatási lehetőségekhez való könnyebb hozzáférés érdekében.

8./ *A számítógépes ismeretek intézményes terjesztése, számítógépekhez és az internetes világhálózathoz való hozzájutás programszerű* lehetőségeinek feltárása, a hozzájutás megvalósításának szorgalmazása.

9./ Annak elérése, hogy a roma gyerekek teljes körű *óvodáztatásban* részesüljenek.

10./ A roma gyermekek, tanulók, fiatalok oktatása, nevelése, képzése *iskolán kívüli* intézményes támogatásának kiépítése.

11./ *Sportban, zenében tehetséget felmutató roma gyermekek, fiatalok* céltudatos kiválasztása és a velük való foglalkozás intézményes rendszerének kiépítése a tehetséges fiatalok támogatása és a pozitív példa felmutatása érdekében.

12./ A roma identitás megőrzésében, a család meg- és összetartásában fontos szerepet játszó *nők* ezekkel kapcsolatos ismereteinek folyamatos bővítése.

Felhasznált szakmai anyagok, irodalom

- Kistérségi Tükör MTA (2009);
- <http://www.hrportal.hu/hr/munkanelkuliseg-a-szabolcsi-atok-20120503.html>
- 323/2011. (XII. 28.) Korm. rendelet a Nemzeti Munkaügyi Hivatalról és a szakmai irányítása alá tartozó szakigazgatási szervek feladat és hatásköréről
- „Kistérségi civil szektor fejlesztése és roma integrációs stratégia a foglalkoztatás és munkahelyteremtés érdekében” TÁMOP 5. 1. 1.-09/4-2010-0007
- BM/10886/4/2012 (2012. szeptember)
- Kistérségi Gyerekesély Bizottság felállítása és működtetése (2012. 05. 01. – 2015. 04. 30.)
- Kistérségi Komplex Felzárkóztatási Fejlesztési Program (átdolgozott változat) 2007-2013 (készült az ÁROP 1. 1. 5/C projekt keretében, Kistérségi Iroda 2006., kibővíve Prominent Bt, 2010.)
- Képzésbe Ágyazott Foglalkoztatás szakmai támogatása (TÁMOP-3.3.6 C/10/01)
- <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/a-szocialis-foldprogram-segitseg-a-melyszegenysegen-eloknek>
- 141/2006. (IV.29.) Korm. rendelet
- <http://www.palyazatihirek.eu/mezogazdasagi-palyazatok/20-mezgazdasagi-palyazatok/2298-szocialis-foeldprogram>
- Csengeri Kistérség, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Észak-Alföldi régió; Kistérségi helyzetelemzés TÁMOP 5. 2. 1./07/1-2008-0001 (MTA Gyerekszegénység elleni Program, Programiroda)

Csengeri kistérség roma integrációs stratégia

- Kistérségi helyzetelemzés, TÁMOP 5. 2. 1./07/1-2008-0001
- http://www.oronk.hu/hirek/76-Kozlemen_y_az_Orszagos_Roma_Onkormanyzat_szakmai_rende_zvenyero_l
- Szendrő Szupi József: KÖR kézikönyv (Nonprofit Humán Szolgáltatók Szövetsége kézikönyvek)
- Kinyik Margit: Civil érdekérvényesítés kistérségi szinten; Egy megyei szintű helyzetfeltáró kutatás tanulságai, Civil Szemle 2009/4. 81-110. old.
- Csenger Város Polgármesteri Hivatal 2012-2013. évi Esélyegyenlőségi terve
- Munkaerő-piaci (re)integrációs szolgáltatási protokoll a Csengeri kistérségben, Kézikönyv, Revita Alapítvány

Források

- www.csengernet.hu
- **Emlékeztetők**

-megbeszélésekről, kerekasztalokról, workshopokról

- RNÖ vezetőkkel, tagokkal
- polgármesterekkel, önkormányzati munkatársakkal
- kistérségi iroda vezető munkatársával
- pedagógusokkal
- intézményvezetőkkel, munkatársakkal
- vállalkozókkal
- civil szervezetek tagjaival, vezetőivel
- egyházak vezetőivel, képviselőivel

-tréningekről

- roma résztvevőkkel és
- civil szervezeti tagokkal

-projekt menedzsment megbeszélésekről

-telefonos interjúkról.